

Ломейко В.

аспірантка кафедри політичної теорії

Національний університет «Одеська юридична академія»

ЕКСПАНСІЯ СОЦІАЛЬНИХ НАУК ТА ПОЛІТИЗАЦІЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ВІЗІЯ Г. БЛУМА

Відомий літературний критик, професор Єльського університету та автор бестселера «Західний канон: книги на тлі епох» Гарольд Блум все життя намагався протистояти спробам перегляду літературного канону, як списку класичних книг, що їх має прочитати кожний. Він народився у 1930 році, а помер 14 жовтня 2019 року. Слід відзначити, що батько Г. Блума – одесит, який емігрував до США і це зайвий привід для «погляду з Одеси» на творчість Гарольда Блума.

Одне із ключових положень теорії Г. Блума полягає у тому, що необхідно захистити літературознавство від надмірної політизації. Літературний канон, в центрі якого – В. Шекспір, потребує звільнення від впливу «лівих» ідеологічних течій (від марксизму та фемінізму до постмодернізму та деконструктивізму), які намагаються з політичних позицій критикувати канонічні твори. Г. Блум зазначає: «Ті, хто боязливо покинули корабель естетики, виспівують літанії про те, що література є не більш як містифікацією, підтримуваною інституціями буржуазного суспільства» [1, с. 23].

Мова йде про експансію підходу соціальних наук у просторі літературознавчих студій. За аналогією із «економічним імперіалізмом», тобто застосуванням методів економічної науки для досліджень у інших, неекономічних просторах, такий процес можна назвати «імперіалізмом соціальних наук», тобто спробою досліджувати літературні твори як соціальні документи та політичні й ідеологічні маніфести. «Економічний імперіалізм» проявляється як у тому, що економісти досліджують політичні, соціальні та соціокультурні процеси так і у активному застосуванні економічних методів та математичних моделей для дослідження політичних та соціальних феноменів. Натомість, наголошуючи на економічному імперіалізмі, його адепти (представники економічної науки) не помічають зустрічного руху, а саме – впливу соціологічної та політичної наук на простір економічних досліджень. Тобто, замість економічного імперіалізму слід говорити про взаємний вплив економіки, права, соціології, політології та психології. Як зазначає Д. Яковлев: «Сучасна політична теорія враховує обмеженість теорій раціональнос-

ті, положення яких ґрунтуються на моделі егоїстичного максимізатора вигоди – «економічної людини». Представники теорії публічного вибору... відчули потребу включити етику, мораль та культуру до поля своїх досліджень ефективності політичних та економічних інституцій» [2].

Аналогічна ситуація складається із експансією соціальних наук, «оптику» яких намагаються застосувати для досліджень літературного канону. На думку Г. Блума, «Ті, хто виступають проти Канону, наполягають, що в його формуванні завжди задіяна ідеологія; більше того, вони йдуть ще далі й говорять про ідеологію самого формування канону, маючи на увазі, що власне акт формування (чи збереження) канону вже є ідеологічним жестом» [1, с. 28].

Послідовники Атоніо Грамши та інших представників марксистського дискурсу вважають, що літературний твір необхідно досліджувати як соціальний документ, на ідеологічну складову якого прямо впливає панівний клас. Саме проти «оптики» соціального аналізу відносно літератури виступає Г. Блум, протиставляючи експансії соціальних наук підхід, в основі якого – естетика, а не політика.

Він зазначає: «Легіони дослідників, котрі дезертирували з армії естетики, завжди були прихильниками її маргінальних функцій: платонівського моралізму та аристотелівського соціального аналізу. Відтак, поезію або прирікають на вигнання, адже вона може загрожувати суспільному добробуту, або милостиво дозволяють їй страждати у затінку нового мультикультуралізму, та й то лише за умови, що вона гарантує суспільству повноцінний соціальний катарсис» [1, с. 23].

Для Г. Блума експансія соціальних наук обумовлена тим, що поступово серед усіх парадигм соціології, політології та психології виокремилась одна парадигма, яка отримала статус «мейнстріму». Економічний імперіалізм напряму пов'язується із неінституціоналізмом та теорією раціонального вибору. Тобто, на першому етапі має сформуватись мейнстрім у полі самої науки, а вже згодом ця методологія застосовується для досліджень у інших полях. І якраз щодо соціальних наук сьогодні не можна говорити про остаточне формування «мейнстріму», на відміну від економічної теорії. Для Г. Блума таким «мейнстрімом» у соціальних науках виступає марксизм та новий історизм.

Він вважає, що «Під прапорами академічних марксизму, фемінізму та нового історизму насправді крокують ветхі постулати платонізму й не менш архаїчні рецепти аристотелівської соціальної медицини» [1, с. 23]. Таким, на думку Г. Блума є «мейнстрім» сучасних соціальних наук, саме йому має протистояти літературознавство, маючи усі шанси на перемогу, адже в основі Канону – творчість В. Шекспіра. Г. Блум

зазначає, що критикам Канону рано чи пізно доведеться зустрітись із величиною Шекспіра. Саме цитатою Г. Блума, присвяченій уявній зустрічі представників «мейнстріму» соціальних наук і літературного Канону, хотілось би завершити: «Тут їм доведеться зіткнутись із майже неподоланною унікальною перевагою Шекспіра: він завжди концептуально й образно випереджує вас, ким би й коли б ви не були... Його неможливо вияскравити якоюсь новою доктриною – чи то марксизмом, чи фрейдизмом, чи деманівським лінгвістичним скептицизмом. Навпаки, він сам здатен прояснити сутність будь-якої доктрини...» [1, с. 31].

Список використаних джерел:

1. Блум Г. Західний канон: книги на тлі епох / Пер. з англ. під загальною редакцією Р. Семківа. – К.: Факт, 2007. – 720 с.
2. Яковлев Д. Підхід раціонального вибору в дослідженні міжнародних відносин / Д. Яковлев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politics.chdu.edu.ua/article/view/27684/24799> .

Голова оргкомітету:

Аракелян Мінас Рамзесович – перший проректор, доктор юридичних наук, професор, Національний університет «Одеська юридична академія».

Заступники голови оргкомітету:

Ульянова Галина Олексіївна – проректор з навчальної роботи, доктор юридичних наук, професор, Національний університет «Одеська юридична академія»;

Туляков В'ячеслав Олексійович – проректор з міжнародних зв'язків, доктор юридичних наук, професор, Національний університету «Одеська юридична академія».

Паралелі та контрасти: мова, культура, комунікація : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 листопада 2019 р.) / за загальною редакцією Н. В. Петлюченко. – Одеса : Фенікс, 2019. – 157 с.

ISBN 978-966-928-463-1

Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції містять дослідження проблем порівняльно-історичного, типологічного, зіставного, міжкультурного та контактного мовознавства, юридичної лінгвістики, перекладу, теорії комунікації та інформаційних технологій у лінгвістиці.

Видання буде корисним для філологів, магістрів, аспірантів, докторантів, викладачів.

УДК 81